

Stortingets transport- og kommunikasjonskomite

Saksordfører Torill Eidsheim

Oslo, 11.06.2016

Høringsinnspill fra Abelia: St. Meld. 27 (2015-2016) Digital Agenda for Norge – IKT for en enklere hverdag og økt produktivitet

Innhold

Høringsinnspill fra Abelia: St. Meld. 27 (2015-2016) Digital Agenda for Norge – IKT for en enklere hverdag og økt produktivitet.....	1
1.0 Innledning	1
2.0 Næringsutvikling	1
3.0 Digitalisering av offentlig sektor.....	2
4.0. Grensegangen mellom offentlig og privat.....	6
5.0. IKT-kompetanse og IKT i utdanningen	7
6.0. Helse.....	10
7.0. Personvern og forskning på registerdata	11
8.0. eKom.....	12
9.0. Avslutning.....	13

1.0 Innledning

Abelia er NHOs landsforening for kunnskaps- og teknologibedrifter, vi har nærmere 1.800 medlemsbedrifter med omtrent 44.000 ansatte over hele landet. Abelia har medlemmer innenfor blant annet IKT, undervisning, forskning, konsulenttjenester, kreative virksomheter og organisasjoner.

Abelia ønsker først å gi ros til Regjeringen for utarbeidelsen av ny Digital agenda for Norge. Meldingen gir en treffende og oppdatert beskrivelse av et tema vi anser avgjørende for Norges evne til omstilling – og dermed for å opprettholde vårt velferdssamfunn. Arbeidet med digitalisering vil kreve mye av hele bredden i både dagens – og fremtidige – regjeringsapparat, og av Stortinget i mange år fremover.

Store politiske tema som grønn vekst, omstilling og modernisering av både privat og offentlig sektor, eldrebølgen, å skape nye arbeidsplasser, sikre relevant utdanning, og ikke minst øke norsk konkurransekraft, vil alle påvirkes av en norsk digital strategi. Vi opplever at meldingen tar store deler av dette innover seg, men det gjenstår mye på gjennomføringssiden. Abelia støtter de fleste av målene som settes i Digital agenda, og vårt innspill er derfor i hovedsak rettet inn mot å gi forslag til konkrete tiltak som understøtter gjennomføringen av disse.

2.0 Næringsutvikling

Offentlig sektor bruker ca. 460 mrd. kroner per år i innkjøp, og ifølge Kommunal- og moderniseringsdepartementet blir det brukt ca. 16,6 mrd. kroner på IKT-innkjøp. Fokuset for norsk offentlig sektor må være å få mest mulig ut av disse investeringene, men enda viktigere er det at det norske samfunn gjør det. For å ivareta dette perspektivet må også innvirkningen på norsk næringsliv inn i vurderingene. Digital agenda omtaler næringslivet i liten grad, og vi savner en tydelig strategi for

hvordan offentlige innkjøp generelt og IKT-innkjøp spesielt, kan bidra i utviklingen av et konkurransedyktig næringsliv og bærekraftige arbeidsplasser.

Abelia anerkjenner at Kommunal- og moderniseringsdepartementet ikke har som primæroppgave å samhandle med næringslivet for å skape arbeidsplasser eller eksportinntekter. Regjeringen har imidlertid offensive mål for næringsutvikling og vi mener Stortinget bør synliggjøre at digitalisering også handler om å forvalte samfunnets samlede ressurser på en mest mulig hensiktsmessig måte.

I stortingsmeldingens innledning heter det at *"IKT-politikken må ta utgangspunkt i de store og reelle utfordringene næringsliv og offentlig sektor står overfor når det gjelder produktivitet, omstilling og effektivisering"*, samt at en av de to hovedmålsettingene med IKT-politikken er *"verdiskaping og deltakelse for alle"*. Temaene er dekket i stortingsmeldingen, men Abelia opplever at andre områder har fått vesentlig høyere prioritet. Næringsutvikling og verdiskaping er særlig vesentlig nå i en tid hvor Norge står overfor en lang rekke utfordringer knyttet til omstilling. Vi faller i tillegg på listen over verdens mest konkurransedyktige økonomier¹, og vi har blitt mer avhengig av å fokusere på kombinasjonen av mer effektiv ressursutnyttelse og utvikling av en bredere norsk konkurransekraft.

Et område hvor Digital agenda helt riktig påpeker potensiale for næringsutvikling er åpne offentlige data. Tilgang på data er en vesentlig driver i moderne næringsutvikling. Ved å gjøre offentlige data tilgjengelig kan myndighetene bidra til både bedre offentlige tjenester (f.eks. offentlig transport og veidata) og næringsutvikling (f.eks. kartdata). Abelia mener at det vil være formålstjenlig for Regjeringen å legge ytterligere og sterkere føringer for tilgjengeliggjøring av ulike former for offentlige data. Tilgang på strukturert offentlige data bør gjøres til en rettighet, og gjøres tilgjengelig i så stor grad som mulig for næringsutvikling. Slik skapes bedre tjenester for innbyggere i et godt samspill mellom stat og marked.

2.1. Forslag til tiltak

Abelia foreslår følgende merknader:

- Stortinget ber Regjeringen sikre at også interessene til eksisterende og fremtidig næringsliv ivaretas i gjennomføringen av digitaliseringsarbeidet i det offentlige.
- Stortinget ber Regjeringen fremme en helhetlig strategi for tilgjengeliggjøring av all offentlig data i en anonymisert og strukturert form, med tilhørende APler.

3.0 Digitalisering av offentlig sektor

Digital agendas innledning om Norges digitale tilstand illustrer godt situasjonen til Norge. Vi har en befolkning som er svært digitaliserte og mottakelige for ny teknologi, som bruker internett mye både på jobb og privat. Dessverre ser vi også, blant annet i World Economic Forum sin Global Information Technology Report 20152, at Norge ligger helt nede på en 24. på myndighetenes bruk av teknologi og 30.plass på innkjøp av ny avansert teknologi. Dette står i sterk kontrast til forrige Digital agenda "Digital Agenda for Norge – IKT for vekst og verdiskaping" sin ambisjon om at *"Norge skal ligge i front internasjonalt i å utvikle en digital forvaltning"*. Årsaken til at denne ambisjonen ikke kan betraktes som oppfylt er ikke fordi norske myndigheter gjør noe, men heller at andre gjør mye mer. Norge blir altså seilende akterut sammenlignet med andre land.

¹ <http://www.imd.org/wcc>

² http://www3.weforum.org/docs/WEF_GITR2015.pdf

³ <https://www.nrkforusjon.no/docs/Årplan-2016/Årplan-2016-DigitaliseringKommunaleTjenester.aspx>

Privat bruk av digitale verktøy gjør at innbyggernes forventninger om medvirkning, automatisering og smidighet i offentlig tjenesteyting stiger. Den offentlige tjenesteytingen er sterkt preget av lite samhandling mellom ulike sektorer og forvaltningsnivået. Det mangler insentiver til å imøtekomme brukernes behov i offentlig sektor, sammenlignet med det konkurranseutsatte næringsliv har. Det bør ikke være en innbyggers oppgave å forstå hvordan det offentlige er organisert for å kunne gjennomføre de tjenester en har behov for. Abelia støtter fokuset Digital agenda tillegger brukerretting og digitalt førstevalg.

Etter hva Abelia forstår, tegner Statens medarbeiderundersøkelse et bilde av en stat der medarbeiderne i all hovedsak er tilfredse med sin arbeidsplass og sine ledere, men hvor tilfredsheten er lavest innen digitalisering og endringsprosesser. Dette samsvarer med opplevelsen utenfra. Statlige ledere mangler dessverre avgjørende kompetanse innen digitalisering. Abelia er tilfreds med de initiativ som er tatt av Kommunal- og moderniseringsdepartementet, og Difi, og vil understreke betydning av at digitalisering ikke kun er tema på enkeltstående kurs, men gjennomgående gjøres til tema i all rekruttering, utvikling og opplæring i staten.

Digital agenda legger vekt på å fremme alt det gode arbeidet som allerede gjøres i statlig forvaltning og offentlig sektor for øvrig. Det er bra at det regelmessig gis en slik oversikt, det er også bra at det er inkludert en helt konkret liste over nye digitale tjenester i staten. Noe mangler imidlertid: En oversikt over tjenester som *ikke* er digitalisert og en tilsvarende oversikt over tjenesteområder som vil prioriteres fremover, samt hvordan dette arbeidet vil innrettes.

Vi savner også et tydeligere, overordnet strategisk mål for helheten i Digital agendas ambisjoner for offentlig sektor. Abelia mener Norge bør ha som ambisjon å ha de mest og best digitaliserte offentlige tjenestene i Europa.

3.1. Kommunal sektor

Abelia er bekymret for kommunenes svake satsing på digitalisering. Digitalisering, og særlig medfølgende finansiering, på tvers av forvaltningsnivåer og sektorer er i dag en betydelig bremsende faktor for moderniseringen av norsk offentlig sektor og særlig offentlig tjenesteyting. Vi støtter derfor fokuset i stortingsmeldingen på én digital offentlig sektor og økt samhandling mellom stat og kommune.

Kommunene har ansvar for mange viktige tjenesteområder. Imidlertid vet vi at svært lav andel av budsjettene i kommunene går til IKT-drift og investeringer. I tillegg er det dokumentert en mangel på IKT-kompetanse og -forståelse hos beslutningstakere i offentlig sektor. Kombinasjon av frie midler til kommunene, få incentiver for å prioritere IKT og mangel på kompetanse og forståelse for IKT, utgjør dårlig nytt for det kommunale digitaliserings- og omstillingsarbeidet.

Meldingens innhold om kommunal sektor er fokusert på områder hvor statlig og kommunal sektor møter hverandre med felles gevinstmuligheter. Dessverre er det slik at dette kun adresserer deler av utfordringene. Kommunenes eget digitaliseringsarbeid er en hovedutfordring. Denne problemstillingen beskrives i meldingen, men dekkes ikke godt nok av tiltak. Abelia mener det trengs sterkere insentiver for kommunene til å prioritere digitalisering.

Aktører med operativt ansvar for norsk offentlig tjenesteyting bør møtes med konkrete og tydelige forventninger gjennom budsjetter og tildelingsbrev. Samtidig må de få støtte til målrettede prosjekter for å kunne høste de potensielt store gevinstene av digitalisering. Abelia har derfor tatt til ordet for å

iverksette en kombinasjon av tydeligere ansvarliggjøring og konsekvenser med reelle incentiver for å prioritere digitaliseringstiltak i kommunene. Senere har også Riksrevisjonen tatt opp dette som en av sine hovedanbefalinger i deres undersøkelse av digitalisering av kommunale tjenester (Dokument 3:6 (2015–2016))³.

Den nyetablerte medfinansieringsordningen er et godt tiltak. Ordningen med et budsjett på 105 millioner kroner skal være en gulrot for gjennomføring av flere små og mellomstore IKT-prosjekter i staten, som alle må forsvare en gevinstrealisering. Abelia mener ordningen bør utvides til også å gjelde kommuner og fylkeskommuner. Riksrevisjonens rapport viser til at hele 45 prosent av kommunene er helt eller delvis enig i at kostnadene ved å digitalisere tjenester er for høye til at kommunen prioriterer det. Ser vi kun på små kommuner er tallet hele 50 prosent. Altså ser vi at dersom investeringskostnaden for kommunene reduseres vil langt flere iverksette digitaliseringstiltak, som på sikt vil gi innsparinger i driftskostnadene. Forvaltningens usikkerhet rundt hvem som tilgodesees besparinger i driftskostnader, bør ikke være vesentlig nok til at dette ikke gjennomføres eller utsettes.

3.2. Innovative offentlige anskaffelser

Undersøkelser blant leverandører viser at anskaffelser i alt for stor grad baserer seg på etterspørsel etter utdaterte løsninger. Oppdragsgivere kjøper det samme som sist. Professor Clayton M. Christensen ved Harvard University⁴ betegner det som "*innovatørens dilemma*" å legge for stor vekt på kundens nåværende behov, og for liten vekt på å forberede fremtidig etterspørsel.

Det er gledelig at Stortinget nylig gikk inn for at innovasjon legges inn i Lov om offentlige anskaffelser som et selvstendig hensyn som kan vektlegges.

Digital agenda tar for seg noen andre virkemidler som ved bruk vil øke innovasjonsgraden og viljen til å ta risiko i innkjøp, innovasjonspartnerskap, leverandørutviklingsprogrammet og digitaliseringsrådet. Dette er en innretting som Abelia støtter. I tillegg til lovendringen i anskaffelsesloven er det også vesentlig at det følges opp med kompetanseutviklingstiltak.

Hva gjelder Digitaliseringsrådet er det en tilnærming Abelia støtter. Vi mener det ville vært klokt å inkludere personer fra privat sektor i rådet. Usikkerhet rundt habilitet bør være enkelt å unngå, ved å følge etablert praksis for vurdering av habilitet. En måte å inkludere representasjon av privat næringsliv i rådet er å etablere en rullerende ordning med et utvalg personer med solid digitaliseringskompetanse. Disse kan rulleres over tid, samt at det kan veksles mellom personene for å unngå habilitetsutfordringer. Abelia mener som utgangspunkt at halvparten av digitaliseringsrådets medlemmer bør være fra næringslivet.

Verdt også å merke seg i denne sammenheng er den uheldige organiseringen av arbeidet med standardkontrakter. Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi), som har ansvar for å forvalte regelverket om offentlige anskaffelser, har med utgangspunkt i egen innsikt om behov i standarder valgt å opptre som en standardiseringsinstans. Direktoratet har samtidig både et faglig ansvar for offentlige anskaffelser og opptre selv som innkjøper.

Abelia mener det i stedet bør være det etablerte og uavhengige organet Standard Norge som

³ <https://www.riksrevisjonen.no/rapporter/Sider/DigitaliseringKommunaleTjenester.aspx>

⁴ https://books.google.no/books?hl=no&lr=&id=3JnBAgAAQBAJ&oi=fnd&pg=PR4&dq=Clayton+M.+Christensen+innovators+dilemma+explanation&ots=G3A25NgsY1&sig=jjAcbQdonY9UkLrmDaZdGeQAvIU&redir_esc=y#v=onepage&q=Clayton%20M.%20Christensen%20innovators%20dilemma%20explanation&f=false

forvalter øvrig norsk standardiseringsportefølje. Standard Norge fastsetter og utgir i dag Norsk Standard og utenlandske standarder, og organisasjonen har god erfaring i å samarbeide med en stor bredde av aktører med sterke både konkurranse- og brukshensyn. Standardisering er sjeldent vellykket om det løsrives fra internasjonalt standardiseringsarbeid. Standard Norge har også etablerte roller inn i det internasjonale standardiseringsarbeid. Det offentlige bør ikke utarbeide egne standarder og rollekonflikter unngås.

3.3. "Once only"-prinsippet

Det fremgår i Stortingsmeldingens kapittel 7 at informasjon til forvaltningen skal leveres kun én gang. Dette reflekterer de forventninger som næringslivet, andre virksomheter og privatpersoner har om en transparent og sømløs offentlig sektor. Det er både uhensiktsmessig og unødvendig at man skal måtte oppgi samme informasjon flere ganger til ulike deler av offentlig sektor.

Offentlige anskaffelser er et godt eksempel. Når det offentlige kjøper varer og tjenester vil det normalt stilles krav til leverandørens finansielle og økonomiske stilling, jf. forskrift om offentlige anskaffelser⁵. Det vil typisk være årsregnskap eller utdrag fra årsregnskap, opplysninger som det offentlige allerede har tilgang til.

Det finnes enkelte private initiativer i dag som f.eks. startBANK for leverandørene i bygge- og anleggsnæringen. StartBANK er et felles leverandørregister som brukes av innkjøpere innenfor bygg og anlegg, forvaltning, forsikring og fast eiendom i Norge, med oppdatert og kontrollert leverandørinformasjon. I tillegg til at slike registrere kan være begrenset til enkelte bransjer eller næringer, inneholder de bare deler av den informasjon som offentlige oppdragsgivere krever. Dessuten gir det en betydelig gevinst i seg selv at all relevant informasjon er samlet ett sted, slik at oppdragsgivere ikke behøver å forholde seg til en rekke forskjellige databaser.

Abelia har tidligere tatt til orde for å samle all informasjon i Altinn og gjøre den tilgjengelig for oppdragsgiver – noe som vil både forenkle anskaffelsesprosessen og sikre at oppdragsgiver får oppdatert informasjon ved behov.

3.4. Forslag til tiltak

Abelia foreslår følgende merknader:

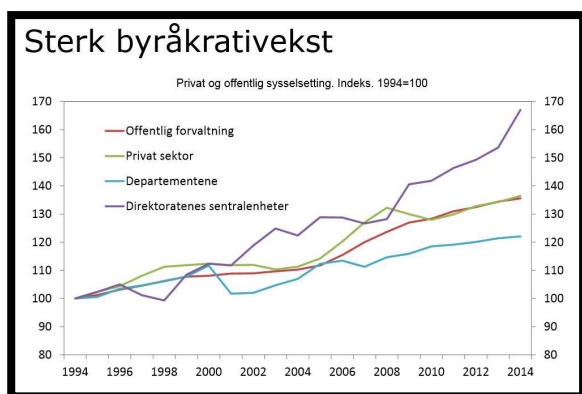
- Stortinget ber regjeringen gi en samlet oversikt over prioriterte tjenesteområder for digitalisering fremover i tid, på tvers av både horisontale og vertikale strukturer i norsk offentlig sektor, forvaltning og politisk ansvarsfordeling.
- Stortinget ber regjeringen foreslå en økt ramme for medfinansieringsordningen til 500 millioner kroner i budsjettet for 2017.
- Stortinget ber regjeringen utvide nedslagsfeltet for medfinansieringsordningen til å inkludere kommunal og fylkeskommunal sektor.
- Stortinget ber regjeringen iverksette kompetansehevende tiltak innen offentlige anskaffelse i forbindelse med digitaliseringsprosjekter.
- Stortinget ber regjeringen om å instruere Difi til å overlate utarbeiding av nye standardavtaler og øvrig arbeid med utarbeidelse av standarder til Standard Norge.

⁵ §§ 8-4 og 8-7, samt §§ 17-4 og 17-14

4.0. Grensegangen mellom offentlig og privat

Offentlig sektor vokser både i omfang og som andel av den totale økonomien. Utgiftene i statsbudsjettet har hatt betydelig økning over flere år, og vi ser en stadig økende offentlig sektor. Dette kostnadsnivået er ikke bærekraftig på lang sikt, og digitaliseringen i offentlig sektor har en sentral rolle både som løsning og som utfordring.

Kilde: Produktivitetskommissjonen (2016)

Norge er det landet i OECD som har størst andel offentlige ansatte – med ca. 1/3 av arbeidsstyrken. Tar vi med den delen av arbeidsstyrken som er under utdanning eller mottar ulike former for ytelser er mer enn 50 % av befolkningen i arbeidsfør alder avhengig av det offentlige. Dette er forhold som Produktivitets-kommisjonen har problematisert i både første- og endelig sluttrapport.

En viktig og underkommunisert årsak til veksten i offentlig sektor er at staten i stort omfang tiltar seg oppgaver hvor det eksisterer et velfungerende marked og sterke etablerte fagmiljøer utenfor staten. Denne "statliggjøringen" av oppgaveløsningen skjer delvis gjennom nye program og prosjekter og delvis ved insourcing av oppgaver hvor markedet tidligere har løst oppgaven. Disse forholdene kan dokumenteres gjennom en rekke eksempler og har vekst i det sentrale statsapparatet, spesielt i direktoratene som effekt. Nedenfor følger en langt fra uttømmende liste over hva dette handler om:

- Statens Kartverk utvikler selv løsning for digital tinglysning der konkurranseutsatt aktør allerede har en løsning utviklet. Statens Kartverk utvikler også nye løsninger i direkte konkurranse med markedsaktører.
- Det nyetablerte Direktoratet for e-Helse bemanner opp et stort eget ikt-miljø, sannsynligvis med ambisjoner om å selv utvikle løsninger.
- Staten tilbyr, ved NSM, tjenester som er i direkte konkurranse med private informasjonssikkerhetsleverandører. NSM tilbyr tjenestene vederlagsfritt.
- Helsedirektoratet har besluttet at Kristiansand kommune skal drifte trygghetsalarmer for hele kommune-Norge basert på en løsning direktoratet skal bruke to år på å definere. Trygghetsalarm er en etablert tjeneste i et velfungerende marked med konkurranse mellom flere kommersielle aktører.
- I Helse Sør Øst virksomhet Sykehuspartner, arbeider det 1300 ansatte med IT, HR og logistikk. I størrelse ville de vært rangert som det 8. største IT selskapet i Norge, målt i antall ansatte. På en rekke områder er de i direkte konkurranse med privat næringsliv.

Når næringslivet utvikler løsninger, tjenester og produkter for det offentlige har aktørene et marked i andre potensielle kunder, ikke minst internasjonalt. Når staten utvikler løsningene selv er de ikke for å selge til andre, og vi mister muligheter for verdiskaping. I tillegg innebærer egenutvikling en betydelig risiko for innlåsing i teknologi som raskt utdateres. Det har formodningen for seg at en bedrift med flere kunder i ulike markeder og med ulike behov, raskere vil utfordres på sine løsninger og dermed være mer innovativ enn en aktør med ett, myndighetsdefinert oppdrag.

Offentlig virksomhet har naturligvis helt andre rammebetingelser enn næringslivet. Dersom staten selv utvikler egne løsninger på områder hvor det finnes et fungerende marked, vil markedet over tid kunne forvitte ved at private bedrifter ikke kan eller vil konkurrere på ulike betingelser. Dermed reduseres konkurransen om å levere smarte og innovative løsninger og kunden og sluttbrukerne blir skadelidende.

Det er vesentlig for både næringslivet og samfunnet som helhet at det er et ryddig og forutsigbart grensesnitt mellom hva det offentlige selv skal gjøre og hvilke tjenester som skal leveres fra eksterne kommersielle leverandører. Vi har med glede registrert uttalelser fra regjeringen om at forvaltning og forretning ikke skal sammenblandes- Dette er et viktig og prinsipielt skille.

Abelia mener at samfunnets ressurser utnyttes best mulig ved at IKT-utvikling konkurranseutsettes, slik at det offentlige kan velge leverandøren med den beste løsningen. På den måten dekkes det offentliges behov optimalt, leverandørene skjerpes av konkurransen og fellesskapets midler brukes mest hensiktsmessig.

Abelia oppfatter Digital agenda som utydelig i føringer om hva det offentlige skal gjøre selv og hva som skal etterspørres i markedet. Videre kan vi ikke se at Stortingsmeldingen setter noen føringer for begrensning av statens inntreden i allerede velfungerende markeder.

4.1. Forslag til tiltak

Abelia foreslår følgende merknader:

- Stortinget ber regjeringen avklare det prinsipielle skillet mellom hva det offentlige skal drive av eget IKT-utviklingsarbeid og hva som skal overlates til næringslivet, for slik å sikre både bedre leveranser til det offentlige og forutsigbare konkurransevilkår for private aktører.
- Stortinget ber regjeringen vurdere om hele eller deler av statlige IKT-virksomheter kan skilles ut fra staten.
- Stortinget ber regjeringen om å utvide Konkurransetilsynets mandat til å omfatte overvåking og begrensning av statens inntreden i velfungerende markeder. Dersom det skal gjøres noe som genererer inntekter for offentlig sektor skal det først utredes – av Konkurransetilsynet – om det er i konflikt med et eksisterende eller mulig marked for næringslivet.

5.0. IKT-kompetanse og IKT i utdanningen

Produktivitetskommissjonen kalte sin siste rapport for "Fra ressursøkonomi til kunnskapsøkonomi". For å lykkes med en slik omstilling er vi avhengige av en høyt utdannet befolkning med relevant fagkompetanse. Digitalisering blir særlig viktig fordi teknologi muliggjør nødvendig innovasjon og fornying på alle samfunnsområder. Det er i stor grad vår evne til å utnytte nye teknologier som avgjør om vi får til omstilling, nye tjenester og fremtidsrettede nye næringer. Dette krever grunnleggende forståelse av den digitale verden fra tidlig fase. Mange av dagens elever og studenter skal ansettes i

jobber som ennå ikke finnes, med teknologier som ennå ikke er oppfunnet, og løse problemer vi ennå ikke vet vil oppstå.

Framskrivninger viser at det vil være et stort behov for IKT-kompetanse i fremtiden. På bestilling fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet utarbeidet DAMVAD og Samfunnsøkonomisk Analyse en rapport som varsler en kritisk kompetansemangel om utdanningskapasiteten opprettholdes på dagens nivå⁶. Rapporten avdekker en underdekning på folk med teknologikompetanse. I "beste" fall vil én av fire IKT-stillinger stå ubesatt i 2030. Konsekvensen av dette er ikke bare at det vil ligge langt flere stillingsannonser ute eller at det tar lenger tid å fylle stillinger, men det vil bety at arbeidsplassene flyttes til land som kan tilby den rette kompetansen og Norge vil da gå glipp av både verdiskaping og arbeidsplasser.

Det er behov for IKT-spesialistkompetanse i en stor bredde av fagområdene. Likevel ønsker vi å trekke frem IKT-sikkerhetskompetanse som et særlig viktig område. Norge ligger i verdenstoppen i bruk av digitale tjenester, og som følge av digitaliseringen har vi også en svært stor digital risikoflate. Digitalt sårbarhetsutvalg⁷ påpeker at sikkerhet ikke er obligatorisk på alle IKT-studier i landet. De som skal bygge neste generasjons infrastruktur mangler, ifølge utvalget, grunnleggende kompetanse for sikring av IKT-systemer.

Abelia mener det er behov for betydelig flere studieplasser innen IKT på høyskole- og universitetsnivå. Den gledelige nyheten for framtidig IKT-kompetanse er at flere norske elever ønsker å studere disse fagene. Tall fra Samordna opptak viser at søkertallene på IKT-fag har gått kraftig opp de senere år. Dessverre har antall studieplasser kun økt svakt og på langt nær så mye som de fremtidige kompetansebehovene tilsier.

Digitalisering må bli gjennomgripende i alle fag i skolen, og vi trenger flere med IKT-utdannelse. Rapporter fra Senter for IKT i utdanning⁸ viser at det er store forskjeller i hvordan og i hvilken grad digitale læremidler brukes i norske skoler. I barne-, ungdoms- og videregående skole står fortsatt læreboken på papir sterkt. Det digitale kunnskapsnivået en elev kommer ut med etter 12 års skolegang varierer sterkt etter hvilke skoler eleven har gått på og hvilke lærere eleven har hatt. Tilfeldigheter spiller sterkt inn på det digitale kunnskapsnivået elever besitter da de går ut av grunnskolen. Dette skaper skiller i digital kompetanse og i samfunnet. Abelia mener de digitalt integrerte skolene må gå fra å være unntaket til å bli regelen.

European Schoolnet publiserte i 2015 en rapport "Computing our future. Computer programming and coding - Priorities, school curricula and initiatives across Europe"⁹. I den fremkommer det at 16 av 21 land i Europa som svarte på undersøkelsen har allerede koding som en del av pensum på nasjonalt eller regionalt nivå, og ytterligere tre land har besluttet at det skal innføres og andre har lagt planer for innføringen. Kun Norge, Nederland og den belgiske regionen Vallonia har ikke gjort beslutninger, eller lagt konkrete planer om innføring av koding som del av pensum.

Det er store og mange ubrukte muligheter i å utvikle gode metoder og pedagogikk ved bruk av digitale læremidler og systemer for læringsanalyse i skolen. Her ligger et stort potensial for å kunne gi elevene

⁶https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kmd/aif/dokumenter/dimensjonering_avansert_ikt_kompetanse.pdf

⁷<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2015-13/id2464370/>

⁸http://www.iktsenteret.no/sites/iktsenteret.no/files/attachments/monitor_skole_2013_4des.pdf

⁹http://fcl.eun.org/documents/10180/14689/Computing+our+future_final.pdf/746e36b1-e1a6-4bfi-8105-ea27cod2bbe0

tilpasset undervisning slik den enkelte har krav på. Ludvigsen-utvalget poengterer dette når de skriver: *"Slik teknologi kan endre vilkårene for læring, undervisning og undervisvurdering i skolen og krever ny kompetanse hos lærere."*

NIFU skriver i rapporten - IKT i lærerutdanningen fra 2013: *Hovedkonklusjonen er at utvikling av profesjonsfaglig digital kompetanse gjennomgående er svakt forankret i ledelsen av lærerutdanningene, og de fleste utdanningene mangler en helhetlig tilnærming til utvikling av slik kompetanse. Lærerutdanningenes faglige profil på området er også lite utviklet, og kompetansen hos de faglige ansatte er svært varierende.*

Det var derfor meget oppløftende når forslag til Forskrift om rammeplan for grunnskolelærerutdanning løftet fram følgende overordnede læringsutbytter:

Ferdigheter: *Kandidaten innehar avanserte digitale ferdigheter og kan bruke relevante digitale verktøy og ressurser for å tilpasse opplæringen i alle fag, kan vurdere og utnytte teknologi- og medieutviklingen og veilede barn i deres digitale hverdag.*

Generell kompetanse: *Kandidaten innehar endrings- og utviklingskompetanse og kan anvende sine kunnskaper, ferdigheter og profesjonsfaglige digitale kompetanse til å gjennomføre avanserte lærerfaglige arbeidsoppgaver og prosjekter til beste for elevers utvikling og læring og i møte med fremtidens skole.*

Desto mer alarmerende er det når arbeidsgruppene som Nasjonalt råd for lærerutdanning har nedsatt i all hovedsak velger å se bort i fra disse overordnede læringsutbyttene i sine forslag til fagplaner for de nye lærerutdanningene. Krav til profesjonsfaglig digital kompetanse fullstendig fraværende i de fleste fagene. Det er derfor spesielt viktig at regjeringer sørger for å korrigere dette i den endelige utformingen av de nye lærerutdanningene. I tillegg må lærerne få et tilbud om etter- og videreutdanning i pedagogisk bruk av IKT og sikres den nødvendige profesjonsfaglige digitale kompetansen gjennom lærerløftet.

For å sikre framtidens skole må digitale læremidler og systemer for læringsanalyse integreres i undervisningen. Det krever både tilgang til tilstrekkelig utstyr, samt etablering av en fungerende markeds plass for digitale læremidler. Staten må bidra med direkte støtte til innkjøp av digitale læringsressurser.

Abelia mener Norge trenger et fungerende marked for digitale læremidler og læringsanalyssystemer som kan gi et større mangfold. I dag eksisterer det et monopollignende marked gjennom Nasjonal digital læringsarena (NDLA), og Abelia mener at denne interfylkeskommunale ordningen i stedet bør være en kompetent rådgiver og innkjøper for skoleeierne.

5.1.Forslag til tiltak

Abelia foreslår følgende merknader:

- Stortinget ber regjeringen sikre at profesjonsfaglig digital kompetanse integreres i alle fag i de nye lærerutdanningene.
- Stortinget ber regjeringen om å etablere et tilbud for lærere om etter- og videreutdanning for pedagogisk bruk av IKT i utdanningen.

- Stortinget ber regjeringen vurdere økonomiske incentiver for å stimulere til mer bruk av digitale læremidler. Moms på slike læremidler bør fjernes, og det monopollignende markedet gjennom Nasjonal digital læringsarena (NDLA) bør avvikles.
- Stortinget ber regjeringen om å prioritere en betydelig økning i antallet studieplasser innenfor informatikk ved de sentrale universitetene. Økningen bør være på minimum 50 prosent innen 2019.
- Stortinget ber regjeringen gjennomføre tiltak for å stimulere til bruk av digitale ferdigheter i hele læringsløpet i alle fag, fra barnehage til høyere utdanning. Både hos dem som underviser og de som blir undervist.
- Stortinget ber regjeringen om å gjøre koding som obligatorisk fag for alle fra og med 1.klasse i grunnskolen.
- Stortinget ber regjeringen om å kreve at alle læremidler digitaliseres, og at alle lærebøker skal være tilgjengelig i elektronisk format.
- Stortinget ber regjeringen etablere en overordnet nasjonal kompetansestrategi innen IKT-sikkerhet, i tråd med Digitalt sårbarhetsutvalgets anbefalinger.

6.0. Helse

I kapittel 10 – En digital helsesektor – en forutsetning for pasientens helsetjeneste har meldingen gode beskrivelser av flere av de utfordringene helse- og omsorgssektoren står overfor. Kapitlet fremstår likevel som overraskende svakt når det gjelder helhetsbilde, tiltak og faktisk vilje til gjennomføring. Vårt inntrykk er at meldingen ikke har tatt innover seg hvordan teknologi vil bidra til å endre helsetjenesten fundamentalt det kommende tiåret. Dessverre mangler også meldingen gode forslag til å løse de store styringsutfordringene. Det er også et fravær av næringslivets rolle som problemløser og dialogpartner.

Helse- og omsorgssektoren står foran fundamentale utfordringer de neste årene. Drevet frem av demografiske endringer, behovet for kontroll med helsebudsjetter og teknologisk utvikling blir vi i langt større grad nødt til å tenke innovasjon og nye former for organisering. IKT vil være den sentral omstillingsmotoren i dette. Det pågår en rask teknologisk utvikling globalt som vil påvirke og endre helsetjenesten dramatisk de neste årene.

Drevet frem av rask teknologisk utvikling står vi foran en fremtid der brukerne selv samler inn store mengder helsedata, som de selv kan sende til analyse hos de beste medisinske miljøene. Slik vil helsevesenet miste monopolet på diagnoseverktøyene gjennom omfattende rolleinnovasjoner. Samtidig ser vi at datamaskiner er i ferd med å stille mer treffsikre diagnoser enn leger på enkelte sykdommer. Der legene kun bruker noen få timer i uken på å holde seg oppdatert, svelger nå datamaskinene unna millioner av tidsskriftsartikler og databaser over alle menneskets 12.000 kjente sykdommer på noen få minutter. Nye applikasjoner gir helt nye muligheter for at enkeltmennesket kan ta kontroll over egen helse og eget liv. Meldingen tar ikke tak i denne utviklingen på en god måte.

En annen stor megatrend er at IKT-infrastrukturen i helsetjenesten er i forandring. De tunge silosystemene utfordres raskt av lette skybaserte applikasjoner som fungerer på tvers av typen enhet og har langt større muligheter for tilgang på data. Digital innovasjon skjer i økende grad utenfor de tradisjonelle it-miljøene, med fagfolk og brukere i førersetet. Offentlige helsesystemer (f.eks. journalsystemer) må åpne for samhandling med tredjepartsaktører. Det må sikres åpne standarder, innlåsing må unngås.

Helsedata fra registre, befolkningsbaserte helseundersøkelser og biobanker er et annet område der IKT-utviklingen spiller inn. Drevet frem av ny teknologi og nye analysemetoder pågår en utvikling av persontilpasset medisinsk behandling, bl.a. basert på pasientens egen genetikk. Denne utviklingen gir nye muligheter for forskning, planlegging og folkehelsearbeid. Dette er et område der Norge har fortrinn og som må utvikles bedre.

Meldingen skal likevel ha ros for at den ærlig beskriver de store utfordringene i å koordinere styring, finansiering og regelverk i en stor og fragmentert sektor, noe som har medført at vi i dag står langt unna å nå målene satt for sektoren. Derimot mangler det tiltak som gjør noe med dette. Meldingen fremstår derfor mer som en beskrivelse av de ulike offentlige etatene sine planer mer enn å angi en samlende retning for utviklingen. Abelia frykter at i stedet for forenkling og opprydding kommer en slik tilnærming til å øke omfanget av byråkrati og unødvendige kostnader.

Bare gjennom aktiv involvering av næringslivet i en tidlig fase kan en sikre at ny kunnskap trekkes inn. En aktiv dialog med markedet er faktisk den eneste muligheten for helsetjenesten til å få oversikt over hva slags kompetanse og teknologi som finnes tilgjengelig. Samtidig er dette også den eneste muligheten for næringslivet til å kunne forstå helsetjenestens behov.

Mange IT-relaterte tjenester i helsesektoren trenger ikke utføres i offentlig regi. Digital agenda bør være en god anledning til å understreke og bygge opp under signalene som kommer fra andre deler av regjeringsapparatet, enten det er fra statsministeren, næringsdepartementet eller virkemiddelapparatet ved Innovasjon Norge om å utvikle helse som et næringspolitisk satsingsområde. Skal vi lykkes med dette kreves det at den nasjonale politikken på området er tilstrekkelig ambisiøs og at den aktivt medvirker til innovasjon og utvikling av ny praksis. Det er fremdeles uklart hvor langt og på hvilke områder innenfor helsetjenesten det offentlige skal drive egen IKT-utvikling. Meldingen burde i langt sterkere grad bidratt til en tydelig avklaring på hvilken rolle det offentlige skal spille i helsemarkedet.

6.1 Forslag til tiltak

Abelia foreslår følgende merknader:

- Stortinget ber regjeringen utarbeide en teknologinøytral finansieringsmodell som gir insentiver til bruk av ulike typer helseteknologi i helsetjenesten.
- Stortinget ber regjeringen utforme strategiske møteplasser som legger til rette for etablering av tillitsfulle relasjoner og nødvendig samspill mellom FoU, spesialisthelsetjenesten, kommunene og næringsaktører som tilbyr helserelaterte tjenester.

7.0. Personvern og forskning på registerdata

Digital agenda (Kap. 19.3.2 og 19.3.3) diskuterer registerforskning og det legges til grunn at det er en konflikt mellom registerforskning og personvern. Ut fra et prinsipp om at den enkelte borger skal ha råderett over egne personopplysninger, mener regjeringen i digital agenda at utgangspunktet må være at den enkelte registrerte selv skal kunne bestemme om det skal åpnes for å forske på egne data.

Abelia støtter regjeringens ønske om å legge til rette for registerforskning innenfor et godt personvern, men mener det ikke trenger være en konflikt mellom registerforskning og personvern. Forskning på registerdata omfatter hele befolkningen og er avgjørende for kunnskapsbaserte beslutninger i samfunnet. Verdien av slike studier avhenger av at man har med hele befolkningen. Hvis noen kan reservere seg fra slike studier, vil det innebære systematiske skjevheter og dermed stor

usikkerhet om svarene. Eventuelle krav om innhenting av samtykke fra alle det skal forskes på, vil innebære at slike studier blir svært vanskelige og kostbare. Høyst sannsynlig vil det innebære at offentlige etater vil få gjennomført langt færre slike prosjekter. Dermed vil flere offentlige beslutningsprosesser på viktige samfunnsområder få et dårligere kunnskapsgrunnlag.

Videre vil vi påpeke at en stor del av registerdataforskningen ikke utfordrer den enkeltes personvern. Registerdataforskningen er interessert i summen av det som er registrert. Den enkelte er ikke identifiserbar for forskeren. Vi mener dagens regler ivaretar hensynet til den enkeltes personvern på en god måte. Grundige prosesser i NSD og Datatilsynet sørger for at dette etterleveres. Den antatte interessekonflikten mellom registerforskning og personvern som beskrives i Stortingsmeldingen er etter vårt syn overdrevet.

7.1. Forslag til tiltak

Abelia foreslår følgende merknader:

- Stortinget ber regjeringen sikre at håndteringen av registerdata ivaretar personvern hensyn på en sikker måte ved at data blir aidentifisert før bruk. For å sikre verdien av registeret inkluderer hele bredden av populasjonen, må det ikke åpnes for reservasjonsrett i registrene.
- Stortinget ber regjeringen sørge for at det som hovedregel ikke kreves forhåndssamtykke av den enkelte ved forskning på registerdata. Unntak kan gjøres i tilfeller der personverninteresser er utfordret, for eksempel i prosjekter der det er en mindre mengde personer som er omfattet.

8.0. eKom

8.1 Fiberkabler til utlandet og utvikling av ny industri

Datasentrene er selve motoren i det moderne næringslivet, og utbygging av digital infrastruktur er vesentlig for at Norge skal kunne gripe mulighetene datasenterindustrien representerer. I følge tall fra World Economic Forum (WEF) Global Information Technology Report har Norge et landsdekkende mobilnett som gjør at vi topper statistikken for infrastruktur og digitalt innhold. Norge ligger også i verdenstoppen i bruk av informasjonsteknologi, kun våre nordiske naboer Sverige og Finland, samt Singapore og Nederland kommer høyere. Når det gjelder datasentre har vi dessverre få, og de som er i drift er små i internasjonal målestokk.

Abelia har samarbeidet med Energi Norge i utarbeidelsen av en rapport bl.a. om rammebetingelser for etablering av datasentre. Rapporten har som formål å belyse Norge som attraktiv nasjon for etablering av datasentre samt å gi informasjon til utviklere om kriterier som ligger til grunn for valg av lokasjoner for store datasentre. Noen av de mest vesentlige kriteriene for lokasjonsvalg er:

- Tilgang til tilstrekkelig med kraft, redundant
- Tilgang til fiber, direktekobling internasjonale noder, helst mørk fiber
- Tilstrekkelig størrelse på lokasjon (100.000-500.000 m2)
- Høy kvalitet på adkomstvei
- Innenfor 1 time fra flyplass (fortrinnsvis med internasjonale flyvninger)
- I nærheten av by med relevante utdanningstilbud
- Profesjonelt eierskap av tomter og etablert regionalt samarbeid

Utover dette er det vesentlige poeng med politisk stabilitet og forutsigbarhet i rammevilkår, klima, tilgang på utdannet arbeidskraft, god nasjonal økonomi, generelt godt utbygd infrastruktur og ikke

minst tilgang på ren og billig strøm. Abelia støtter intensjonene som er beskrevet i Digital agendas kapittel 28.3 8.2 "Fiberkabler til utlandet og utvikling av ny industri".

I tillegg til disse intensjonene er det vesentlig for utviklingen av en datasenterindustri i Norge at det sikres stabilitet og forutsigbarhet i rammevilkårene. Dette gjelder særlig rammevilkår om skatt. Dagens regelverk gir mulighet for kommuner å skattelegge datasentre og dets innhold. En slik situasjon, hvor det lokalt kan besluttes justeringer i en slik skatt, skaper uforutsigbare rammevilkår som i praksis vil kunne være gjenstand for lokalpolitiske svingninger og debatt. Det er vår forståelse at dette er en pågående diskusjon knyttet til eksempelvis Norges største datasenter, DigiPLEX sitt anlegg på Fet. Dersom det her blir besluttet å øke skatteleggingen av datasenterets bygg og innhold vil det være et sterkt signal til andre aktører som vurderer etablering av datasentre i Norge om at det er lite forutsigbarhet i rammevilkårene. Dette vil direkte påvirke lønnsomheten til datasentrene, og med det øke terskelen for nyetableringer i en bransje som er sterkt konkurranseutsatt og margindrevet. Dette virker for oss stikk i strid med Regjeringens ambisjon om å gjøre Norge til en mer attraktiv lokasjon for utbygging av store datasentre.

8.2. Forslag til tiltak

Abelia foreslår følgende merknader:

- Stortinget ber regjeringen utrede en øvre nasjonal ramme for lokal beskatning av datasentre, deres bygg, eiendom og driftsmidler, for å sikre gode og forutsigbare rammevilkår for datasenterindustrien.

9.0. Avslutning

Abelia vil avslutte med å takke for muligheten til å komme med innspill. Vi ser frem til videre dialog om disse temaene og ønsker komiteen lykke til med behandlingen av Digital agenda.

På vegne av Abelia,

Håkon Haugli
Administrerende direktør

Kjetil Thorvik Brun
Fagsjef, IKT og digitale næringer